

דף מט

‘והרי תמורה... תמורה מכה קדשים קא אתיא’ – כבר דנו האחרונים בגדר חלות התמורה, האם היא מוגדרת כקדושה הנמשכת מכה הקרבן הראשון [וכאילו עשייתו חלה, כעין חילול הקדש, אלא חידשה תורה שגם הראשון נשאר בקדושתו], או שמא היא קדושה חדשה שהטילה תורה. ויש שהביאו להוכיח מכאן כפי הצד הראשון, ממה שאמרו ‘תמורה מכה קדשים אתיא’. ואולם דחו שהכוונה רק לומר שבא על ידי הקדושה הראשונה, אך אינו מוכח שהיא קדושה נמשכת (ע’ בזה בקובץ שעורים ח”ב מד; קהלות יעקב בכורות יז; תמורה יד).

‘דבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר החדש אי אתה רשאי להחזירו לכללו עד שיחזירנו הכתוב לכללו בפירושו’ – התוס’ (כאן וביבמות ז) כתבו שאין נקרא ‘דבר החדש’ לענין זה, אלא אם הוא מנוגד לכללו, אבל אם יצא מן הכלל להוסיף עליו דין מסוים, אינו ‘דבר החדש’. ויש מי שכתב שדבר זה שנוי במחלוקת תלמוד דידן ותורת כהנים (ע’ קרן אורה). ויש שכתבו שמודיים התוס’ בדין שהוא חדש לגמרי ואינו קיים בשאר מקומות – נחשב ‘דבר חדש’ הגם שאינו סותר לכלל אלא מוסיף עליו. (ע’ צאן קדשים וחדושי הנצי”ב כאן; חדושי ר’ עזריאל יבמות ז. וע”ע בשפת אמת שצידד לומר שכל דבר שאינו ברוב הקרבנות, כגון מתן בהונות או לחם (בתודה), נחשב ‘דבר החדש’).

‘אם כן נכתוב בהאי ולא נכתוב בהאי’ – קצת קשה, אם כן מאין נדע צפון בקבלה, הרי ולקח מדם שנאמר באשם מצורע אינו מדבר בקבלת כלי לזרוק הדם על המזבח אלא בקבלת יד ליתן על המצורע? ונראה, כיון שכל עיקר דין מתן דם באשם מצורע נלמד רק מחטאת, אם כן כל דיני קבלת הדם דינם כחטאת, ומכאן לדין צפון בקבלה, גם לעיכובא וגם לאדם המקבל (שפת אמת).

(ע”ב) ‘אי אקשיה לחטאת ולא אקשיה לעולה הוה אמינא חטאת מהיכן למדה, מעולה, דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש’ – מבואר בגמרא שאף על פי שמפורש בתורה ‘ושחט את הכבש במקום אשר ישחט את החטאת...’ אין זה נחשב כדין המפורש במקומו, אלא כ’דבר הלמד בהקש’. [וע’ בגמרא לעיל מה. ד’במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת’ קרי ליה ‘אתי ליה מדרשא’]. מבואר שיש חידוש מסוים במקור שלמד ממנו רבינא לזה של רבא. ואפשר שלכך רבינא לא אמר כרבא – כדי ללמוד שגם כשהקש מפורש בתורה, אין למדים מן הלמד. כן כתב בספר קרן אורה. וכתב עוד שאפשר שרבא לא למד מכאן, לפי שהוצרך לדרשא אחרת, כמו שדרשוהו בתורת-כהנים.

ויש מקום לומר שלדעת רבא אליבא דאמת אכן אין זה נחשב ‘למד מן הלמד’ כיון שמפורש בתורה. וע”ע להלן. ובחדושי ר’ אריה לייב מאלין (במכתב שבסוף ח”ב) האריך בענין זה וכתב שדין ‘צפון’ אינו רק דין כללי בקדשי קדשים, אלא קיים דין פרטי של ‘צפון’ בכל קרבן בפני עצמו, וכשאמרה תורה בחטאת שתישחט במקום העולה, משמעות הדבר שבחטאת אין דין עצמי שטעונה צפון, אלא דינה רק להישחט כדין העולה. ולכן אין ללמוד מהחטאת למקום נוסף [וכמו כן החשיבו בגמרא דין ‘צפון’ בחטאת כטפל לגבי עולה, העיקר].

ויש להוסיף בזה טעם, על פי מה שכתוב בספר עלה יונה (לגר”י מרצבך. עמ’ צד) בבאור מדת הקש בתורה, שענינה השוואת הדינים בלבד ולא השוואה במהות הענין [וכן יש באגרות משה (קדשים טו, ג) לענין גזרה-שוה – שאין למדים בה אלא דינים בלבד, ולא טעמים וגדרים]. ופרש שם שגם הקש זה המפורש בתורה, כן גדרו, כי ענין ה’צפון’ שבעולה ובחטאת שונים במהותם ובטעמם; בעולה, עכ”פ בעולת התמיד, נאמר בתורה הטעם: ‘ליום’ – נגד השמש הזורחת בדרום [ולכן עולת הבוקר בצפון מערב ושל ערב בצפון מזרח], ואילו צפון שבחטאת [ומסתמא גם האשם], אמרו חכמים (סוטה לב.) הטעם, כדי שלא

לקבוע לה מקום לעצמה, שלא לבייש את החוטא, שיסברו עולה הוא מקריב. הרי שבדין שוים הם העולה והחטאת אבל לא במהות הענין וטעמו.

ולפי זה אכן מוסבר שאין ענין עצמי שהחטאת טעונה צפון, אלא עיקר דינה להיות 'במקום העולה', ומוטעם לפי זה מדוע אין כאן אלא היקש. וע"ע טעם בספר חרושים ובאורים מנחות נו.

לפי האמור מיושבת קושיית השפת-אמת על מה שאמרו שאילו היה מקיש רק לחטאת, הייתי אומר שלמדים מן הלמד. והקשה, הלא גם אם ננקוט אין למדים מן הלמד, הרי כאן כתוב במפורש לעשותו במקום החטאת וכיצד שייך לעשות להפך מן הכתוב [ותירצו להעמיד את ההקש לדבר אחר באם אינו ענין] – צ"ב לכאורה, הלא אין שייך לסתור את המפורש] – ואולם הכוונה היא, היות וגדר ויסוד הדין בחטאת הוא לשחטה במקום העולה, ולא מדין 'צפון' מצד עצמו, כנ"ל – אם אכן היה כתוב לשחוט האשם במקום החטאת, היינו למדים מכאן לכל שאר ההקשים שניתן ללמוד מן הלמד, כלומר, גם דין המועתק ממקום אחר, ניתן להעתיקו הלאה.

'דבא אמר מהכא, דכתיב כאשר יורם משור זבח השלמים למאי הלכתא... משום דבעי אגמורי וותרת הכבד ושתי הכליות מפר העלם דבר של צבור לשעירי עבודת כוכבים ובגופיה לא כתיב...'

– תמה בשפת אמת: מנין כל זה, הלא כיון שרבא לומד מכאן שדבר הלמד בהקש אינו חוזר ומלמד בהקש, אם כן יש לומר בפשיטות שלכך הוצרך לכתוב בפרשת כהן משוח 'כאשר יורם... הגם שכתוב בו וותרת ושתי כליות בהדיא – כיון שלמדים פה העלם-דבר מפר כהן-משוח, לכן הוצרך לכפול הדברים, ללמדנו שאין ללמוד למד מן הלמד, שאילו כן היה די לכתוב 'כאשר יורם' ותו לא. ואם כן קשה מנין לומר אם אינו ענין לגופו, וללמד על שעירי עבודת כוכבים. 'וצע"ג'. [יש להעיר שבפירושו החזקוני על התורה (ויקרא ד, י) מובא שכדי ללמוד לפר העלם דבר צריך לכתוב הרמת אימורים בפר כהן משיח עצמו, שאל"כ לא נוכל ללמוד לפר העלם. ולא הזכיר כלל שעירי ע"ו. וצ"ע].

ולפי מה שנתבאר לעיל בסמוך היה מקום לומר שרבא כשכתבה תורה במפורש 'כזה כך זה' – אין זה בכלל 'דבר הלמד' ובוה חלוק על רבינא. נמצא אם כן שם'כאשר יורם... ניתן ללמוד למקום אחר, שאין זה נחשב 'דבר הלמד'.

אך תירוצו זה ליתא, שכל האמור לעיל הוא רק ביחס ללמד האחרון, שכאשר מפורש בו בכתוב להשוותו – אפשר שאינו נחשב 'למד מן הלמד' לרבא, אבל אם הלמד הראשון בלבד מוקש בפירושו למלמד, ודאי נחשב הוא כ'למד' ואין למדים ממנו, כמבואר בהמשך הסוגיא לענין גזרה-שוה ובנין-אב. ולא משמע שרבא חולק על כך. וראיה ברורה לזה, שהרי רבא עצמו אמר להלן (נה). שחטאת הנלמדת מעולה בהיקש, אינה חוזרת ומלמדת בהיקש.

'אמר ר' יוחנן: בכל התורה כולה למידין למד מן הלמד, חוץ מן הקדשים, שאין דנין למד מלמד'
– שהרי כל אותן ילפותות שאין למדים מן הלמד – בקדשים נאמרו, וחולין מקדשים לא ילפינן (ע' נויר לו: חולין פה).

דף נ

הערות ובאורים

'דבר הלמד בהיקש מהו שילמד בבנין אב' – אף על פי שמדת 'בנין אב' כחה חלש מ'גזרה שוה' שהרי אין משיבין על גזרה שוה, ואם כן הלא דברים קל וחומר; ומה גזרה שוה החזקה, אינה נלמדת בדבר הלמד מהקש, בנין אב לא כל שכן? – מכל מקום יש צד לומר שבנין אב כשאין לו פירכא, עדיף מגזרה שוה בדבר שיש לו פירכא (קרבן אורה).